

A studio Rubín

Endemité: příběhy mizení

Text: Dagmar Fričová, Matthias Naumann

Režie: Lucie Ferenzová

Překlad: Dagmar Fričová, Barbora Schnelle

Dramaturgie: Dagmar Fričová,

Matthias Naumann, Jiří Ondra

Koncepční spolupráce: Johannes Wenzel

Výprava: Jana Hauskrechtová

Audio-vizuální spolupráce: Michal Kindernay

Hudba: Gerard Lebik

Hrají: Jana Kozubková, Tereza Hof,

Halka Třešňáková

Premiéra: 5. října 2024

Inscenace vznikla jako koprodukce A studia Rubín,
Kolonie, z.s. a Futur II Konjunktiv.

DOPROVODNÝ TEXT
K INSTALACI

Endemité

Endemit, respektive endemicky se vyskytující organismus je organismus, který vznikl a je rozšířen jen na určitém omezeném území a nikde jinde se nevyskytuje. V úvahu se bere pouze přirozený výskyt.

Areály jednotlivých endemitů jsou rozdílné. Někdy je areálem jediná lokalita s rozlohou několika metrů čtverečních. Příkladem je lipnice jesenická (*Poa riphaea*) či zvonek jesenický (*Campanula gelida*) na Petrových kamenech v Jeseníkách. Endemit vyskytující se na takto malém území se nazývá stenoendemit. Naopak jiné endemity mají areál širší, třeba celé pohoří, ostrov atd. Podle doby vzniku se dělí endemity na paleoendemity a neoendemity.

Paleoendemit je druh vývojově starý, vznikl ve třetihorách a dříve. Příkladem může být jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*)

omezený na malou oblast v Číně, sekvojovec obrovský (*Sequoiadendron giganteum*) v Kalifornii nebo živoucí fosílie haterie novozélandská (*Sphenodon punctatus*) žijící na několika ostrůvcích Nového Zélandu. Paleoendemity bývají zároveň relikty.

Naproti tomu neoendemit je druh vývojově mladý až velmi mladý, vznikl až ve čtvrtohorách – například izolací populace po ústupu glaciálu. Příkladem jsou skoro všechny endemity v ČR. Kvůli dobám ledovým zde měly paleoendemity velmi omezenou možnost přežít.

• <https://cs.wikipedia.org/wiki/Endemit>

Svante August Arrhenius

Svante August Arrhenius (1859–1927) byl švédský fyzik a chemik, jeden ze zakladatelů fyzikální chemie. V roce 1903 obdržel Nobelovu cenu za elektrolytickou teorii disociace. Udílení Nobelových cen však ovlivňoval ve prospěch přátel a v neprospěch oponentů. Byl jedním z předních vědců, který se zasadil o založení Státního institutu pro rasovou biologii (Statens institut för rasbiologi), který se zabýval eugenikou. V roce 1896 při zkoumání dob ledových a na základě předchozích prací (které například provedli Joseph Fourier, John Tyndall, Claude Pouillet, Arvid Högbom) předpověděl vliv oxidu uhličitého vznikajícího spalováním uhlí na oteplování celé planety.

Arrhenius byl tak první kdo použil základní principy fyzikální chemie k odhadu míry, do jaké je zvýšení koncentrace atmosférického oxidu uhličitého odpovědné za zvyšující se povrchovou teplotu Země. V 60. letech 20. století David Keeling ukázal, že emise oxidu uhličitého způsobené člověkem jsou dostatečně velké, aby způsobily globální oteplování. Jeho předpověď však byla nepřesná (neuvažovala vliv oblaků a další významné faktory) a tak ji zkritizoval například již roku 1900 Knut Ångström. Arrhenius též řešil otázku vlivu koncentrace oxidu uhličitého na nástup doby ledové; IPCC dnes zastává názor, že hlavním spouštěčem dob ledových jsou Milankovičovy cykly.

• https://cs.wikipedia.org/wiki/Svante_Arrhenius

AETERNUM – VĚČNOST

Trampská píseň kormorána

^{Am} V ^C HUBENÝCH ^G ČASECH ^{Am} JSME TO
^{Am} MĚLI ^G TĚŽKÝ. KORMORÁN. JO' KORMORÁN.
^G SLEDOVALI NAŠE HNÍZDA, VRAŽDILI
^{Am} NAŠE BRATRY. KORMORÁN, KORMORÁN,
^{Am} KORMORÁN.
^F ALE PAK BYLY HRANICE ^{Am} VOLNÉ,
^G PROLETĚLI ^{Am} JSME JAKO ^{Am} OPILÝ.
^F A UKRADLI ^{Am} VŠECHNY RYBY.
^G KORMORÁN, KORMORÁN. KORMO-RÁN.
^{Am} JEZERA JSOU ^G TEĎ ČIRÝ, ^{Am} VODA
^G JE ČISTA, ^{Am} POTA PÍM SE RYCHLE.
^G SUŠÍM KŘÍDLA ^{Am} VE VĚTRU A NA
^G SLUNCI, ^{Am} VŽ MILIONY LET A BUDU
^{Am} DAĎ.
^F A BUDU DAĎ, I KDYŽ ČLOVĚK.
^{Am} ZMIZÍ. KORMORÁN, KORMORÁN.
^G KORMO-RÁN.!

Vlekaři

Už v devadesátých letech někoho ve zpravodajství České televize napadlo, že by bylo dobré během zimních měsíců pravidelně informovat diváctvo o radostech a strastech mužů a žen na sjezdovkách. Desítky let se tak ve zprávách objevují vstupy o tom, že začala, pokračuje nebo skončila lyžařská sezona, včetně stavu sněhové pokrývky. To vše doplněné hospodářskými rozvahami provozovatelů sjezdovek, kteří investovali do vleků, sněhových děl a tak dále. Kromě zimních sportů šlo v těchto reportážích vždy také o okénko do života středně velkých podnikatelů v turistickém ruchu. Stále teplejší zimy udělaly z tohoto žánru ve zpravodajství avantgardu informování o klimatické změně. Ilustrovat postup klimatické krize a její dopady na úbytku sněhu na horách i na sociálních a ekonomických problémech, které to způsobí, by přitom nemusel být špatný nápad. Jenže ČT se stále drží perspektivy vlekařů a majitelů areálů, kdy o životě a smrti rozhoduje jedoucí či stojící poma. Na zjevný a vytrvalý úbytek sněhu reagují provozovatelé vleků dalšími investicemi do sjezdovek ve vyšších polohách, do sněhových děl a do zadržování vody, kterou budou pro děla potřebovat. V tomto přístupu jim na obrazovce obvykle nikdo neopouje – lyžování je věčné. I v průpovědkách vlekařů se ale začíná v poslední době objevovat skepse a sami si nejsou jistí, jestli jejich nová děla a záchytné nádrže na vodu budou stačit na víc než na pár sezon. Je až zarážející, jak moc si někteří lidé neuvědomují, co změna klimatu znamená. Organizátoři Jizerské padesátky, která musela být kvůli teplu a oblevě letos zrušena, začali ihned po odpískání akce veřejně přemýšlet, jak to udělat, aby soutěž mohla pokračovat. Ani je nenapadlo, že prostě něco končí. Že sníh v míře srovnatelné s minulostí v Česku už nebude. Pokud ani Česká televize, která dostává přímo od občanů peníze na to, aby nás vzdělávala a uváděla věci do kontextu, není schopná přemýšlet o klimatické krizi nad horizont svahu s vlekem a rychle postupující klimatický rozvrat rámuje jako v zásadě technický problém pro vlekaře a lyžaře, nemůžeme se tomu divit.

• <https://denikalarm.cz/2024/02/klimaticka-krize-na-ct-ekologicky-rozvrat-jako-problemy-na-sjezdovce/>

Praprapraděda: (čte) IPCC předkládá novou zprávu. Rok 2023 byl nejteplejším rokem od počátku měření. Průměrná teplota dosáhla v roce 2023 poprvé 10,6 stupně Celsia a je tak o 2,4 stupně vyšší než hodnota platného mezinárodního referenčního období z let 1961 až 1990 (8,2 °C). Ve srovnání s aktuální a teplejší periodou od roku 1991 do 2020 (9,3 °C) tak dosáhla plus 1,3 stupně. Cíle Pařížské dohody nelze splnit... Aha, to je strašné. To je mnohem horší, než jsem si myslel.

Rozhovor autorů Dagmar Fričové a Matthiase Naumanna, září 2024

Dagmar: Poznali jsme se v roce 2019 na Malé Inventuře. Vzpomínám si, že jsme se krátce bavili, přišel jsi mi sympatický, a tak jsem Ti navrhla, že bychom mohli spolu napsat text. A ty jsi prostě odpověděl: „Ano!“ Po pěti letech je opravdu text hotový. Ale proč jsi vlastně odpověděl „ano“?

Matthias: Taky jsi mi připadala sympatická a říkal jsem si, že by to mohla být zajímavá zkušenost psát společně divadelní text. A úplně skvělé mi přišlo, že to nakonec skutečně fungovalo jako společný proces psaní, který nakonec trval jen několik týdnů. Už ale vůbec nevím, jak jsme vlastně přišli na endemity a vodu? Pamatuješ si, jak a proč se s tímhle konkrétním tématem začalo?

Dagmar: Myslím, že úplně na začátku jsme se hodně bavili o tom, co mají Češi a Němci společného a také o klišé, která v Česku o Němcích panují a obráceně. V tomhle kontextu mě napadly dvě postavy – český tramp a (východo)německý nudista. A setkat se měli u vysychajícího jezera, které leží na česko-německé hranici. Protože úbytek vody je problém jak v Česku tak v Německu. Od těchto postav nebylo už daleko k endemitům. Obě postavy byly totiž svým způsobem života spojeny s konkrétním místem a také časem nebo řekněme světem. A když tenhle jejich svět zmizí, zmizí také tyhle postavy. Ale v našem textu se nakonec tyhle dvě postavy spojily v jednu. Co pro Tebe znamenají endemité teď, když je text hotový? A máš nějakou nebo nějaké oblíbené postavy z našeho textu?

Matthias: Pro mě bylo na endemitech důležité, že to je původně pojem, který se užívá pro zvířata a rostliny, které se vyskytují jen v určitých ekosystémech – nebo pak v našem případě jsou to také lidé, kteří existují jen v určitém společenském systému. Pak je tu naše endemická ryba ze Štechlinského jezera v Brandenbursku, které jsme společně navštívili, a která umí mluvit. Moc se mi líbí, že v našem textu se nesetkávají v jeden okamžik jen lidé, ale také ryba nebo stromy. Endemité jsou ti, kteří se nedokáží vyrovnat se svým prostředím a svůj ekosystém teprve hledají, jako třeba ta dívka, která uteče do lesa. Kromě mizejících jezer jsme hodně mluvili o sněhu a jeho nedostatku v Krušných horách a o tom, jak tam postupně končí lyžařské areály. Ty z tohoto regionu pocházíš. Co pro Tebe proměna této krajiny znamená?

Dagmar: Tím, že jsem v Krušných horách strávila dětství, ale už tam konstantně nežiju, vnímám tu krajinu o to víc ve vrstvách, podobně, jako to je v našem textu. Vidím, jak třeba vypadá kopec, kde jsem se učila lyžovat. Dnes je celou zimu zarostlý trávou a nepamatuji si, kdy naposledy jsem ho viděla pod sněhem. Svoje děti bych tam teď asi sotva učila lyžovat. Ale současně tenhle kopec vidím pořád tím minulým pohledem, vidím ho, jak byl ve stejné roční období zasněžený, tráva nebyla vůbec vidět. Oba ty pohledy – obě ty vrstvy existují zároveň. Ta krajina se rozhodně mění, co se ale příliš nemění, je její opuštěnost a určitá vydeděnost, ale třeba je to jen otázka téhle časové vrstvy. V textu jsme se také dostali k určitému pokusu, jak by mohla nějaká vzdálenější generace v budoucnosti vnímat a popisovat naši civilizaci nebo kulturu. Jak bys ji popsal Ty?

Matthias: Naši civilizaci bych v zacházení s přírodou označil za bezohlednou. Náš kapitalistický ekonomický systém a neukojitelná touha po stále větším množství zboží, které se brzy vyhodí, ničí svět, ve kterém žijeme a ze kterého pocházíme. Působivá je, v negativním smyslu, lidská snaha potlačovat příčiny klimatické katastrofy, nadále je ignorovat, jako by se nic nedělo nebo jako by se s tím nedalo nic dělat. Přitom by nám všem prospělo, kdyby se příroda dál neničila, ale obnovovala, jak jen to je ještě možné.

sezona 57

Mizení

2024/2025

www.astudiorubin.cz
Malostranské nám. 9, Praha 1

Poděkování: Děkujeme převelice Janu Fričovi
za technologický support.

Fotografie: Lenka Glisníková

Grafické zpracování programu: Kristýna Kukačová Jenčová

Propagace: Pavla Umlafová

Produkce: Johana Kolomazníková,
Natálie Pelcová, Kristýna Milaberská

Technika: David Oupor, Jan Tůma, Roman Džačar

Podpořeno Česko-německým
fondem budoucnosti.

Česko-německý
fond budoucnosti

Deutsch-Teichschlicher
Zukunfts-fonds

Inscenace vzniká za podpory
Státního fondu kultury.

Státní fond kultury ČR

This translation was sponsored
by Goethe-Institut.

Projekt je realizován za finanční spoluúčasti EU prostřednictvím
Národního plánu obnovy a Ministerstva kultury.

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

MINISTERSTVO
KULTURY